

NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 29. decembra 1855.

List 103.

Besedica o izrejevanji nizkih sadnih dreves ali pritlikovcov.

Izrejajo se nizke drevesa (Zwergbaum) ali posamne ali pa po brajdah, to je, s prislonki in derzaji, iz ravno tistih sadežev, z ravno tisto opravo cepljenja, le z drugačnim obrezovanjem. Priredijo se v ta namen iz semena divjaki ivánčev (Johannisäpfel) za dobre jabelka, za hruške pa kutine ali divje čubice, za breskve, marelice, slive, za češnje pa mandeljnovi sadeži večidel.

Nar bolje je koščice ali peške le kmali tam posejati, kjer se bo pitano (žlahno) nizko ali brajdasto drevje na izrejene sadeže cepilo in kjer bo rastlo, to je, ob kraji lešic na vertu, pri zidu in po brajdah, zato, ker se v ta namen že dve leti stari sadeži cepijo. Odrastke iz cepljenih mladice ali popov moraš kmali od mladega le zmiraj kratke deržati in tako obrezavati, da drevesica podobo dobé, kakoršne želiš ali z okroglo ali voglato oberšo ali pa z vejami pri zidu in po brajdah narazen razpetimi in privezanimi. Potem kadar imajo že čez kake tri leta svojo podobo, jih obrezuj tako, da ti sad rodé, to je, moraš zaróдне mladice (Fruchttriebe) kar nar bolj mogoče prihraniti; te so kratke, debele, dobro rejene, z debelim popjem, iz kterega cvet pride in sad. Razločijo se od listnih in lesnih odrastkov (Blättertrieben) v tem, da so le-ti veliki in močni brez debelega popja, al z očesi prevideni in namenjeni, oberšo (Krone) delati. Hobotki (Wasserreiser) pa, zlotni odrastki so po starih vejah ali po deblu pod oberšo brez vsega popja; vse le-té zmiraj obrezuj. Obrezanje se opravi pozimi od kimovca (septembra) do konca svečana. Kar je pa nepotrebnih izrastkov, in kar podobo drevesica kazí, postavimo, če iz brajde kaka veja na pot vèn raste, jo tudi poleti odreži.

Koristno je imeti tako nizko drevje po vertih, kjer se skuha (zelenjad) sadi, na voglih lešic (Rabate), po mejpotkih (mejprostorih, Zwischenrasen) na letvah privezano, ali pa ob zidovih proti soncu obernjenih. Lepo je viditi tako majhno drevjiče polno cvetja in sadja, ki nič s senco ne zadeva. Vsako sadje se dá tako ravnati; posebno pa breskve in marelice nar bolje ob zidovji po brajdah rodé.

Pri ti priliki naj povem še nekaj od drevnega mazila.

Vse vse, kar se na drevesih obreže, obseka ali odpili, mora biti z mazilom nalaš za to pripravljenim zamazano; rotinje pa ali odrezki (Wunden) se morajo pred vsi gladko in lepo ravno obrezati. Drevnega mazila je več, in lahko se naredi domá, namreč:

1. Smola, če jo stopiš in izčistiš, ti bo služila za majhne obrezke zamazati na mehkih mladica, na cepih združenih ali odrejenih, pri vpopkanji; dobro bo, če enmalo terpetina vmes stopiš.

2. Vosek. Stopi pol librice (funta) presnega rumenega voska, četertico ali firnik smole, in četertico gostega terpetina. Dobro je to mazilo tudi za mehke veje, za cepe in mladi les.

3. Kvac (Baumkitt) za zamazati odpiljene veje ali debla. Vzemi polovico kravjeka še gorkega, polovico čiste krepke ilovice, dve pesti kravjih dlak, pol librice gostega terpetina, pol librice apna od starega zidovja ali sipače, pol librice pepela in pol librice vára ali drobnega peska, in nekaj volovske kervi; zmešaj vse le-tó, dobro pomesi in imel boš dobro mazilo za drevje. — Kvac druge sorte pa se naredí takole: Vzemi verč (bokal) gorkega kravjeka, pol verča sipače (Mauerschutt) od starega zidovja, pol verča pepela, in pol fraklica vára; vse popred drobno presejano pomesi s kravjekom, da se testó naredí. To mazilo se natanko na rotinje (Wunden) le za dve britvi na debelo pomaže, in posuje potem s pepélom ali z várom, da se osuší. Utegneš ga shraniti v kakem loncu scaline poverh nalite, drugač se posuší in spridi. Če ni drugače, je tudi samo ilo zmlajeno, s kravjekom in živinsko dlako premeseno dobro.

J. C.

Kako derv pri kurjavi si prihraniti in gorko in suho stanovanje napraviti.

Ne le po večjih mestih temuč tudi po kmetih so derva čedalje dražje; treba je tedej resno premišljevat: kako bi se dalo pri kurjavi kaj prihraniti. Pa gorko in suho stanovanje je k zdravju ravno tako potrebno vsakemu, naj je kdor koli.

Varčnost z dervmi se mora pa priporočati ne le posamnim družinam temuč tudi deržavnemu gospodarstvu, zakaj? — zato, ker dve tretjinki (dva dritelja) derv se pokuri za hišne potrebe, za vse obertnijske potrebe (fužine, fabrike itd.) pa le ena tretjinka. Ljudí je vsaki dan več, pa tudi fabrike, ki potrebujejo derv, se množé od leta do leta; ni tedaj čuda, da so derva čedalje dražje. Al kaj naj nas vse to uči? Kaj družega, kot da naj bomo varčni s kurjavo. Večkrat slišimo tožbe: „ta hiša je merzla, da ni za prestati, in vender gorí celi dan v peči kakor v peklu“. Druge pa slišimo: „pri meni je pa gorko, če le štiri polena veržem v peč“.

Dajmo natanko preiskati: zakaj se ta hiša ne zgreje, če se tudi trikrat več derv pokuri kakor v uni.

Trojno utegne o tem krivo biti:

1. Nerodne peči. Ali ima velika stara peč kahlje za pest debelo zamavtane z glino, in se kuri od zunaj iz kuhinje ali mostovža; ali pa je peč taka, da se gorkota ne derží dolgo v nji in prec uide skoz dimnik, kteri se na to vižoveliko bolj kuri kakor hiša.

2. Slabe vrata in oknja. Če se duri ne zapirajo dobro, da skozi široke špranje gré merzla sapa noter in gorkota vèn. Včasih so tla v hišah že tako izhojene, da med tlami in durmi so take luknje, da lahko roko skoz vtakneš. Kakor vrata spušajo tudi dostikrat okna mraz noter in gorkoto vèn, in po kmetih se še celo malo dvojnih šip nahaja.

3. Če zidana hiša stoji na prostem, da je zidovje od vsih strani mrazu podverženo.